

СТАНОВИЩЕ

от проф. Иван Стоянов Мерджанов, д. п.

Директор на Департамента по чуждоезиково обучение, комуникации и спорт
при Медицински университет „Проф. д-р П. Стоянов“, гр. Варна,
член на научно жури, определено със Заповед № РД-16-011/01.02.2022 г.
на Ректора на Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“, гр. Шумен

Относно: конкурс за заемане на академична длъжност „доцент“ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Германски езици – Съвременен немски език) за нуждите на катедра *Германистика*, ФХН, Шуменски университет “Епископ Константин Преславски”, обявен в ДВ бр. 102/07.12.2021 г.

Като единствен кандидат в конкурса участва д-р Айля Реджеб Илиязова, главен асистент в катедра „Германистика“ към Факултета по хуманитарни науки на Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“. Представените документи са изготвени съобразно изискванията на Закона за развитие на академичния състав на РБ и Правилника за неговото приложение, а също така и според Правилника за развитие на академичния състав на Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“.

1. Професионално развитие на кандидата

Гл. ас. д-р Айля Реджеб Илиязова завършва през 1991 г. СОУ „Васил Левски“, гр. Шумен, а през 1996 г. Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“, гр. Шумен, с бакалавърска степен по специалност „Начална училищна педагогика“. През 1995 г. придобива магистърска степен по специалност „Предучилищна педагогика“, а през 2006 по „Немска филология и преподавател по немски език в СОУ“, магистърска програма Лингвистика и превод. Междувременно, в периода 2001 – 2003 г., учи „Специална педагогика“ в Юлиус Максимилиан университет във Вюрцбург, Германия. От 2009 г. до 2014 г. е редовен докторант по професионално направление Филология (германски езици – съвременен немски език) към катедра „Немска филология и ЧЕО“, Факултет по хуманитарни науки на Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“ и през 2014 г. ѝ е присъдена образователната и научна степен „доктор“ в горепосоченото професионално направление. От 2005 до 2019 г. работи последователно в различни училища в гр. Шумен и областта като преподавател по немски език, като същевременно е и хоноруван преподавател в Шуменски университет „Епископ Константин Преславски“ от 2017 г. От 2019 г. до днес е главен асистент в катедра „Германистика“ към Факултет по хуманитарни науки на Шуменския университет. Доктор Илиязова е завършила множество квалификационни курсове за повишаване на преподавателската квалификация и усвояване на нови методи на преподаване, организирани от Шуменския университет, Hueber Verlag и Oxford centre, гр. Варна, центровете за обучение и повишаване на квалификацията по немски език в Бургас, София и Варна и много други. Член е на Съюза на германистите в България и на Дружеството на преподавателите по немски език в България.

2. Характеристика на научната и методическата дейност на кандидата

2.1. Общо описание на представените материали

Д-р Айля Реджеб Илиязова е представила на хартиен и електронен носител попълнена стандартизирана електронна справка, доказваща изпълнението на минималните изисквания за заемане на академичната длъжност „доцент“. Кандидатката е представила също така 1 монография, 1 книга на базата на дисертационния труд, 1 студия и списък с 11 пълнотекстови публикации в нереферирани списания с научно рецензиране или публикувани в редактирани колективни томове (български научни издания), участия в 3 национални и 7 университетски проекта, както и участия в 8 национални и 3 международни научни форуми. Цитиранията според представената справка са общо 5 – в монографии и колективни томове с научно рецензиране.

2.2. Оценка на научните приноси

Научните трудове на д-р Айля Реджеб Илиязова обхващат следните основни направления: 1) език и мислене; 2) комуникативно-когнитивна прагматика; 3) комуникативна и херменевтична дидактика.

В областта на взаимодействието между език и мислене с най-голям научен принос се откроява представената **монография „Различният хоризонт. Немският когнитивно-лингвистичен модел“ (2021)**. Трудът обхваща увод 3 глави, заключение и 6 приложения: 181 страници; онагледен е със 17 фигури (схеми) и 34 таблици, както и списък с повече от 220 източника, между които и над 10 онлайн-източника. Трудът е идентифициран с международен стандартен номер ISBN 978-619-201-535-0, ISBN (online) 978-619-201-536-7 и е публикуван на български език от УИ „Епископ Константин Преславски“, гр. Шумен. Форматът отговаря на стандартите за хабилитационен труд. Монографията е добре и последователно структурирана, съдържа нужните теоретични постановки и богат емпиричен материал, а направените изводи съдържат сериозен научен принос.

Обект на това интересно изследване са утвърдени теории, разнородни хипотези и когнитивни модели от различни области – когнитивна лингвистика, лингвистична прагматика (прагмалингвистика), лексикология, семасиология, комуникативно-когнитивна прагматика и когнитивна психология. Изследователският интерес се съсредоточава върху системно- и структуроопределящи семантични пространства на немския език, чиято знакова система служи не само за познание и за комуникация, а и като немскоезичен *културен код* за предаване на акумулираната през вековете ментална информация. В този смисъл работата има интердисциплинарен характер. Обект на разглеждане са три форми на устна комуникация: диалог, дискусия и дебати. Във фокуса на изследване е лексикално-семантичната система на немския език, резултат от сложните взаимодействия между значенията на думите, а оттам и когнитивна парадигма, представяща в семантичен и прагматичен план процеси на знание във връзка с комуникативно поведение за решаване на проблеми. **Първа глава** обхваща общата теоретична и терминологична основа на изследването. Обсъждат се някои съществени за целите на работата термини и се прави обзор на дефиниции и концепции. Във **втора глава** се осъществява подробен анализ на езиковата и когнитивна парадигма на концептите *сътрудничество*, *опозиция* и *превъзходство*, като бази на трите форми на устна комуникация: диалог, дискусия и дебати. В началото на втора глава се анализират семантични трансформации при установени словообразователни модели (деривация и в частност префиксация с различни форманти) и морфологични комбинации в немския език. Разкриват се и основни аспекти на диалогично

ориентираната комуникация, допринасяща за т.нар. култура на съвместност на мисленето. В основната част на тази глава се разкриват аспекти на концепта *опозиция*, като се анализират лексикални езикови обекти в дискусията в немскоезична академична среда. В края анализът е насочен към компонентен анализ на лексикални репрезентации на концепта *превъзходство*, като с помощта на семантични компоненти се изследват особености на групи лексеми, отнасящи се до едно и също семантично поле. В **трета глава** са разгледани аспектите на интелигентността през призмата на комуникационната среда, като е засегната и рефлексивната проблематика. Изследването обвързва менталните измерения с езиковата семантика и посредством две характеристики – рационалност и интуитивност, в семантичен план се анализират смислови синоними на лексемата *Gedanke* в немския език. Периметърът на научно изследване се разширява, като в тази глава се анализират и когнитивни глаголни лексеми, елементи от лексикалната система на немския език. Те са класифицирани в лексикално-семантични полета, обединени около интегрални семантични признаци.

Представеният в монографията когнитивно-лингвистичен модел е разработен върху когнитивна парадигма, обхващаща в семантичен и прагматичен план процеси на знание относно комуникативното поведение за (съвместно) решаване на проблеми в общуването. Моделът се разгръща като комплекс от парадигматични и синтагматични отношения между елементи в различни лексикално-семантични групи, представящи някои особености на немската лексикално-семантична система.

В рамките на една студия и три статии кандидатката разглежда задълбочено тематичните области от представения монографичен труд. В **студията** са очертани някои лексикално-семантични перспективи по отношение на избрани лексикални единици в немския език, основни компоненти в структурата на изразни средства, определящи за една от формите на устно общуване – дискусията. Рефлексивното слушане и рефлексивното поведение при осмисляне на начина на реакция в дискусияния процес включват интелигентно поведение за решаване на проблеми, което от своя страна предполага специфичния информационен обмен по време на дискусия. **Статиите 3, 4 и 5** разглеждат концептът *сътрудничество* в когнитивно-лингвистичен план, проучват лексемата *мисъл* в българския език и нейните семантични еквиваленти в немския език, както и креативността като процес на разгръщане на менталната енергия на индивида.

Три от представените статии са от областта на **комуникативно-когнитивната прагматика** и анализират понятието интелектуална рефлексия, която би могла да допринесе за модификация на човешката интелигентност и е основа на диалогично протичаща комуникация (статия 6), изследват интелектуалната и диалогова рефлексия, които се разгръщат в активна комуникационна среда и допринасят за модифициране на човешкото поведение и интелигентност (статия 7), както и проучват отделни аспекти от семантичния профил на понятието интелигентност посредством модел, наречен „Комуникационен октагон“, като фокусът се насочва върху теорията за динамика на комуникационните връзки и се анализира взаимодействието между човека като интелигентна система и социалната среда (статия 8).

Кандидатката е представила 5 статии в областта на **комуникативната и херменевтична дидактика**. Обект на изследване е самостоятелното учене като признак на интелигентно човешко поведение и на постигнати вследствие на това резултати в интелектуалната сфера в сравнение с процеса на автономно обучение на изкуствения интелект. Проучват се допирателни и разделителни линии между естествения и изкуствения интелект (статии 9, 11). Анализира се образователна философия, която е свързана със стимулиране на индивидуалното участие чрез сътрудничеството с другите, както и интерактивността в група за обучение, както и стратегии и различни техники на

общуване с цел изпълнение на определена задача. Анализират се избрани кооперативни игри на столове въз основа на идеи, създаващи концепции за съвместна работа и активно взаимодействие в процеса на обучение. (статии 10, 12). Въз основа на множеството свои изследвания д-р Илиязова развива идеята за колаборативно учене в дигитална среда, което е във фокуса на взаимно допълващи се педагогически концепции относно начините на учене в дигиталния свят. В центъра на проучването е набор от инструменти на платформа Blackboard, позволяващи създаването на индивидуални модели на обучение (статия 13).

Приносите на кандидатката са в широк спектър на нейната научно-изследователската работа, като бихме открили следните няколко области:

- 1) Създадената в разработките методология би могла да послужи като основа и за бъдещи семантични интерпретации, тъй като се разглеждат възможни семасиологични отношения на съответствия на лексеми в немския език и техни семантични еквиваленти в българския език.
- 2) Разгледаните в монографията езикови явления биха могли да станат основа за лингво-културологични хипотези и допускания: изразяването напр. на национален манталитет, разбирането на съответната култура с помощта на езикови средства въз основа на семантичен анализ на лексикални единици.
- 3) Разработките имат приложимост в процеса на чуждоезиково обучение на студенти, по приложна германистика, с цел да се постигне повишаване на културата на дискусия и дебати в немскоезичното и българското културно пространство.
- 4) Сериозният анализ на понятието интелектуална рефлексия и нейния принос за модификация на човешката интелигентност с насоченост към някои рефлексивни технологии в динамиката на една целенасочена комуникационна среда.
- 5) Приносен характер има и изследването на отделни аспекти от семантичния профил на понятието *интелигентност* посредством модела на комуникационен октагон. Анализира се взаимодействието между човека като интелигентна система и социалната среда.
- 6) Ясно са очертани разделителните линии между двете подлежащи на сравнение области по отношение на самостоятелното учене: тази на човешкия и тази на изкуствения интелект. Важен принос представлява изследването на самообучението като признак на интелектуална човешка дейност и като една от отправните точки както при анализа на процеса на учене при хората, така и при анализ на проблема за програмирането на изкуствения интелект.

3. Учебна дейност/ участие в научно-приложни и изследователски проекти.

Съгласно приложените документи доктор Айля Илиязова води редица лекционни курсове в специалност Приложна германистика – 5 лекционни курса в бакалавърска програма и 3 практически дисциплини и 4 курса в магистърска програма. Тя е експерт към Центъра за контрол и качество на училищното образование към МОН, член на ОС на ФХН, член на Комисията по присъждане, признаване и трансфер на кредити към ФХН за специалностите Приложна германистика и Приложна лингвистика и др. Наукометричните показатели и представените справки свидетелстват за висока степен на научно-изследователска, организационна и преподавателска активност.

4. Заключение

Представените в становището научни приноси, сериозна научна работа и преподавателска дейност ми дават основание да гласувам **ЗА** избирането на **главен асистент д-р Айля Реджеб Илизова** на академичната длъжност „доцент“ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология (Германски езици – Съвременен немски език) към катедра Германистика във ФХН на Шуменски университет “Епископ Константин Преславски”

10.03.2022 г.

Изготвил становището:


Проф. Иван Мерджанов, д.п.